

BİLGİ VERMEYE İLİŞKİN ESASLAR VE BİLGİ VERMEME DURUMUNDA UYGULANACAK CEZA

I- GİRİŞ:

Bilindiği üzere vergi incelemesinde amaç, mükellefin ödemesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamaktır. Denetim elemanları bu amaca yönelik olarak inceleme yaparken öncelikle mükelleflerin kanuni defter ve belgelerini esas alırlar. Ancak, vergi matrahının kısmen veya tamamen defter, kayıt ve belgelere dayanılarak tespitine imkan bulunmadığı kanaatine varıldığında incelemenin sağlığı açısından başvuru en önemli kaynaklardan biri de mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzelkişilerden inceleme konusu ile ilgili olarak alınan bilgilerdir.

Yazımızın da konusunu Vergi Usul Kanununun da esasları düzenlenen bilgi verme ve bilgi vermekten çekinen ya da yanlış ve yanıltıcı bilgi verenlere uygulanacak cezai müeyyideler oluşturmaktadır.

II- BİLGİ VERME İLE İLGİLİ ESASLAR:

Vergi Usul Kanununun “ Bilgi Verme” başlıklı 148’inci maddesinin birinci fıkrasında; ” Kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzelkişiler, Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar.”denilmektedir.

Buna göre Maliye Bakanlığınca veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca istenilen bilgileri vermek zorunda olanları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Kamu idare ve müesseseleri
- Mükellefler ve vergi sorumluları
- Mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzelkişiler; Burada “muamelede bulunma “ kavramı oldukça geniş bir kavram olup,mükelleflerle mal veya hizmet alım-satımı yapma, borç alıp-verme, teklifte bulunma-teklif alma, kiralama-kiraya verme, sonuçlanmamış bile olsa iş görüşmesi veya sözleşme yapma v.b. her türlü faaliyet bu kavramın içine girmektedir.

Bilgi verme zorunluluğunun dışında bırakılan tek grup ise maddenin son fıkrasında düzenlenmiş olup, buna göre; memleket dışı imtiyazlarından faydalanan elçi, maslahatgüzar,konsoloslar ile bunların emrinde çalışanlar vb. yabancı Devlet memurları bilgi verme mecburiyetine tabi olamazlar.

Ayrıca Vergi Usul Kanununun 149'uncu maddesine göre de;

1. Posta, Telgraf ve Telefon İdaresinin muhaberele hakkında tutmaya mecbur olduğu mahremiyet saklıdır;

2. Hekimlerden, dış hekimlerinden, dışçilerden, ebelerden ve sağlık memurlarından hastalarının hastalıklarının nevine ilişkin bilgiler istenemez.

3. Avukatlardan veya dava vekillerinden kendilerine tevdi olunan işler veya görevleri dolayısıyla sahip oldukları bilgi ve hususların bildirilmesi istenemez. Ancak, bu yasak müvekkillerinin isimleri ile vekalet ücret ve giderlerini kapsamaz.

4. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 88'inci maddesi gereğince gösterilmesi veya teslimi caiz olmayan evrakın içeriği hakkında bilgi istenemez. Ancak, doğrudan doğruya vergi ile ilgili olmak üzere, bu evraka istinaden doğan borçların miktarlarına ve alacaklıların adlarına ait bilgiler istenebilir.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasına göre; bilgiler yazı veya sözle istenilir. Ancak bilgi sözlü olarak istense de verilen cevap yapılan incelemede kullanılacaksa mutlak suretle bir tutanakla tespit edilmeli ve bilgiyi verene imzalatılmalıdır. Nitekim, sözle istenen bilgileri vermeyenlerden istenilen bilgi bu kez yazılı olarak ve cevap vermeleri için kendilerine uygun bir süre verilmek suretiyle (En az 15 gün) tekrar istenir. Bilgi istenmek üzere ilgililer vergi dairesine ya da inceleme elemanına zorla getirilemez.

Yukarıda açıkladığımız şekilde ve Maliye Bakanlığınca veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlarca yapılan vergi incelemelerine ilişkin olarak istenilen ve incelenen mükellefe yönelik bilgilerin yanı sıra Vergi Usul Kanununun 149'uncu maddesine göre; Kamu idare ve müesseseleri (Kamu hizmeti ifa eden kurum ve kuruluşlar dahil) ile gerçek ve tüzelkişiler vergilendirmeye ilişkin olaylarla ilgili olarak Maliye ve vergi dairesince kendilerinden yazı ile istenecek bilgileri **belli fasılalarla ve devamlı olarak** yazı ile vermeye mecburdurlar. Bu kapsam da Maliye Bakanlığı çeşitli zamanlarda yayınlamış olduğu genel tebliğlerle (V.U.K. Genel Tebliğleri 192,193,194,195,196,197,198,210) Kamu idare ve müesseseleri (Kamu hizmeti ifa eden kurum ve kuruluşlar dahil) ile gerçek ve tüzelkişilere faaliyet konuları ile ilgili olarak devamlı bilgi verme zorunluluğu getirilmiş, ancak bu zorunlulukların önemli bir kısmı 236 ve 260 No'lu V.U.K. Genel Tebliğleri ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Ayrıca Vergi Usul Kanununun 150'inci maddesinde sayılanlar da aynı madde gereğince her ay bilgi sahibi oldukları ölüm olaylarını izleyen ayın 15 'ine kadar bildirmeye mecburdurlar.

III- BİLGİ VERMEMENİN VE EKSİK VEYA YANILTICI BİLGİ VERMENİN MÜEYYİDESİ:

Bilgi vermektan çekinenler ile eksik veya yaniltıcı bilgi vermenin cezai müeyyidesi Vergi Usul Kanununun 4369 sayılı Kanunun 13 üncü maddesiyle değişen mükerrer 355'inci maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bu maddeye göre; aynı Kanunun bilgi vermeye ilişkin 148, 149 ve 150'inci maddelerinde yer alan zorunluluklara uymayanlara (Kamu idare ve

müesseselerinde bilgi verme görevini yerine getirmeyen yöneticiler dahil) zorunluluğa uymayan kişinin dahil olduğu zümreye göre aşağıda yer alan özel usulsüzlük cezası kesilir.(2000 Yılı İçin)

1. Birinci sınıf tüccarlar ile serbest meslek erbabı hakkında 300.000.000 lira,
2. İkinci sınıf tüccarlar, defter tutan çiftçiler ile kazancı basit usulde tespit edilenler hakkında 150.000.000 lira,
3. Yukarıdaki bentlerde yazılı bulunanlar dışında kalanlar hakkında 76.000.000 lira,

Bu hükmün uygulanması için, bilgi verme ödevinin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılacak tebliğlerde bilginin verilmesi için tayin olunan sürede (Vergi Usul Kanununun 14'üncü maddesi gereğince en az 15 gün) cevap verilmemesi, eksik veya yanıltıcı bilgi verilmesi halinde haklarında Kanunun ceza hükümlerinin uygulanması cihetine gidileceğinin ilgililere yazılı olarak bildirilmesi şarttır. Bilgi istemeye ilişkin olarak yazılan yazıda bu unsurlardan birinin ya da bir kaçının bulunmaması durumunda özel usulsüzlük cezası kesilemez.

Yukarıdaki çerçevede düzenlenen bilgi isteme yazısına ve özel usulsüzlük cezası kesilmesine rağmen bilgi verme mecburiyetlerini yerine getirmeyenlere veya eksik veya yanıltıcı bilgi verenlere yeniden süre verilerek (Yine 15 günden az olmamak üzere) bu mecburiyetleri yerine getirmeleri tebliğ olunur. Verilen bu sürede de söz konusu mecburiyetlerin yerine getirilmemesi halinde yukarıda yazılı özel usulsüzlük cezaları bir kat artırılarak uygulanır. (V.U.K. Mük. Md. 355 / 3. Fıkra) Örneğin; Yukarıdaki tarifeye göre birinci defada 300.000.000 lira özel usulsüzlük cezası kesilen birinci sınıf tüccarlar ile serbest meslek erbabı hakkında bu kez bu tutarın bir katı yani 600.000.000 lira (2000 Yılı İçin) özel usulsüzlük cezası kesilir.

Vergi Usul Kanununun bilgi vermekten çekinenler ile eksik veya yanıltıcı bilgi verenlere uygulanacak cezaları düzenleyen mükerrer 355'inci maddesinde 4369 sayılı Kanunla esas olarak iki önemli değişiklik yapılmış bulunmaktadır.

Bu değişikliklerden birincisi daha önce bilgi verme görevini yerine getirmeyen kamu idare ve müesseseleri için özel usulsüzlük cezası kesilemezken, maddenin birinci fıkrasına 4369 sayılı Kanunla eklenen parantez içi hükümlerle Kamu idare ve müesseselerinde bilgi verme görevini yerine getirmeyen yöneticilerine de özel usulsüzlük cezası kesilebilmesi mümkün kılınmıştır.

Bir diğer önemli değişiklikle de maddeye üçüncü bir fıkra eklenerek, özel usulsüzlük cezası kesilmesine rağmen bilgi verme mecburiyetlerini yerine getirmeyenlere ya da eksik veya yanıltıcı bilgi verenlere yeniden süre verilerek bu mecburiyetleri yerine getirmeleri tebliğ edileceğine, verilen bu sürede de söz konusu mecburiyetlerin yerine getirilmemesi halinde yukarıda yazılı özel usulsüzlük cezaları bir kat artırılarak uygulanacağına hükmolunmuştur. Bu şekilde bilgi vermeyen ya da eksik veya yanıltıcı bilgi verenlere uygulanacak para cezasının tutarında önemli bir artışa gidilmiştir.

Bilgi verme mecburiyetlerini yerine getirmeyenlere ya da eksik veya yanıltıcı bilgi verenlere uygulanacak özel usulsüzlük cezasının tutarı ve kapsamı bu şekilde genişletilirken, yine

4369 sayılı Kanunla aynı kişilere uygulanacak hürriyeti bağlayıcı cezaları (hapis cezası) düzenleyen Vergi Usul Kanununun 361'inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

IV- BİLGİ VERMEMENİN VE EKSİK VEYA YANILTICI BİLGİ VERENLERE UYGULANAN HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZANIN KALDIRILMASININ SONUÇLARI:

Vergi Usul Kanununun 4369 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 361'inci maddesinde; aynı Kanunun 148 ve 150'nci maddenin 4 numaralı bendinde yazılı bilgi verme mecburiyetlerinin, özel usulsüzlük cezası kesilmesine rağmen yine yerine getirilmemesi halinde, yetkili mercilerce yeniden süre belli edilerek bu mecburiyetlerin yerine getirilmesi kendilerine tebliğ olunacağı ve yeniden belli edilen süre içinde bu mecburiyetleri yerine getirmeyenler hakkında bir aydan üç aya kadar hapis cezası hükmolunacağına dair hükümler yer almaktaydı ve bu kişiler hakkında denetim elemanlarınca Vergi Usul Kanununun 367'nci maddesi çerçevesinde yetkili Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulurdu.

Bu hükümler bilgi verme mecburiyetlerini yerine getirmeyenleri ya da eksik veya yaniltıcı bilgi verenleri doğru ve zamanında bilgi vermelerini sağlamaya yönelik önemli bir caydırıcı güç olmaktadır. Fiiliyatta çok fazla uygulanmasa da mahkemede yargılanma ve hüküm giyme korkusu söz konusu kişiler için parasal cezalara kıyasla çok daha caydırıcı etki sağlıyordu.

Mevcut durumda ise bu önemli caydırıcı güç olmadığı için bilgi verme mecburiyetlerini yerine getirmeyenlere ya da eksik veya yaniltıcı bilgi verenlere daha önce açıkladığımız esaslar çerçevesinde Vergi Usul Kanununun mükerrer 355'inci maddesine göre sadece özel usulsüzlük cezası kesilmekle yetinilmekte, bunun dışında herhangi bir işlem yapılamamaktadır. Hal böyle olunca mükellefler ya da bilgi verme zorunluluğu bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler verecekleri bilgiler neticesinde, haklarında bilgi verdikleri kimselerle mevcut ticari ilişkilerinin bozulacağı ya da verecekleri bilgi sonucunda uğrayacakları maddi kaybı (adlarına doğması muhtemel vergi ve cezalar veya ticari ilişkinin bozulması sonucu uğrayabileceği maddi kayıplar) kıyaslamakta ve bilgi vermemeyi seçebilmektedirler.

Konuyu bir örnekle açıklayacak olursak; örneğin, konut inşası ve satışı işi ile uğraşan bir müteahhidin inşa edip sattığı konutları rayiç bedelin altında sattığı yönünde kanaate sahip olan bir inceleme elemanının alıcı ifadelerine başvurduğunu ve yazdığı bilgi isteme yazıları ile bu müteahhitten konut alan ve mükellefiyeti bulunmayan normal vatandaşlardan bilgi istediğini ve kendinden bilgi istenen kimselerin gerek birinci ve gerekse ikinci bilgi isteme yazısına rağmen bilgi vermediğini varsayalım. Bu durumda bu kimseye Vergi Usul Kanununun mükerrer 355'inci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü bendine göre 2000 yılı için birinci defada 76.000.000 lira, ikinci defada ise bu tutarın bir katı tutarında 152.000.000 lira olmak üzere toplam kesilebilecek özel usulsüzlük cezası 228.000.000 liradan ibarettir. Aynı kimsenin bu konutu satıcının kanuni defter ve belgelerine göre 5 milyar liraya almış görünürken gerçekte 30 milyar liraya aldığını ve bu şekilde bilgi verdiğini düşündüğümüzde ise, satıcı müteahhit gelir/ kurumlar ve katma değer vergisi açısından cezalı tarhiyata muhatap olacaktır. Diğer taraftan satıcı müteahhit, alıcının bilgi vermesi durumunda gelir / kurumlar ve katma değer vergisi açısından muhatap olacağı cezalı tarhiyatın, alıcının bilgi vermemesi durumunda ödeyeceği toplam 228.000.000 liradan ibaret özel usulsüzlük cezasının çok üzerinde olacağını bileceğinden alıcının bilgi vermemesi durumunda ödeyeceği bu cezayı üstlenerek alıcıya bilgi vermemesi yönünde telkinde bulunması dahi

mümkün olabilecektir. Ancak, bilgi vermeme durumunda geçmişte uygulanan hapis cezasının şu anda da mevcut olması (kanımızca daha da ağırlaştırılarak) durumunda alıcının bilgi vermekten başka çaresi kalmamaktadır.

Aynı örnekteki alıcının bu konutu işyeri olarak kullanmak üzere alan ikinci sınıf tüccar olduğunu varsaydığımızda ise; bu kişi bilgi vermemesi durumunda, Vergi Usul Kanununun mükerrer 355'inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci bendine göre birinci defada 150.000.000 lira, ikinci defada ise bu tutarın bir katı tutarında 300.000.000 lira olmak üzere toplam 450.000.000 lira özel usulsüzlük cezası ödeyecek , bilgi vermesi durumunda ise Vergi Usul Kanununun 353'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre almış olduğu eksik fatura tutarı olan 25 milyar (30 milyar – 5 milyar) liranın % 10'u nispetinde yani 2,5 milyar lira özel usulsüzlük cezası ödemek durumunda kalacaktır ki, bu halde bilgi verme durumunda ödenecek özel usulsüzlük cezası, bilgi vermeme durumunda ödenecek özel usulsüzlük cezasının çok üstünde olmaktadır.

Kendisinden bilgi istenilen kimsenin mükellef olması durumunda, bilgi vermeyen kişi ya da kurumların incelenmek suretiyle istenilen bilgilere ulaşılması mümkün olabilir. Ancak bu şekilde her bilgi vermeyen mükellefin incelenmeye alınması hem inceleme gücünün verimsiz kullanılmasına yol açacak, hem de incelemenin verimliliğini olumsuz yönde etkileyecektir.

V- SONUÇ:

Denetim elemanlarının vergi incelemelerinde başvurduğu en önemli kaynaklardan biri de mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzelkişilerden inceleme konusu ile ilgili olarak alınan bilgilerdir.

Mevcut durumda bilgi vermeme yada eksik ve yanıltıcı bilgi vermenin cezai müeyyidesi düşük olduğundan bilgi verme, en geniş uygulama alanını vergilendirilmiş kazancın kutsallığına inanan ve ülkesini seven bilinçli mükelleflerimiz nezdinde bulmaktadır.

Kanaatimizce yazımızdaki açıklamalarımız doğrultusunda, bilgi verme mecburiyetlerini yerine getirmeyenlere ya da eksik veya yanıltıcı bilgi verenlere yönelik olarak Vergi Usul Kanununun 4369 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 361'inci maddesine benzer, hatta daha da ağır cezalar içeren bir düzenlemenin en kısa sürede yapılması, vergi kayıp kaçağının ve kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından kaçınılmaz olmaktadır.

A. Murat YILDIZ
Gelirler Kontrolörü